

Een gevecht om de zuivere lelie

Wie met een historische blik naar ‘Beschaving en Barbarij’ van Philippe Wolfers kijkt, ziet een boeiende episode uit onze vaderlandse geschiedenis herleven. Het verhaal achter het kunstwerk voert ons terug naar het einde van de 19de eeuw, naar de beginjaren van de Onafhankelijke Kongostaat.

Koning Leopold II investeert eind 19de eeuw enorme bedragen in zijn privékolonie Congo, maar de publieke opinie deelt het enthousiasme van de vorst niet. “De idee heerst dat Congo veel geld kost aan de Belgische schatkist zonder dat het iets oplevert”, vertelt **Werner Adriaenssens**, conservator van de afdeling Decoratieve Kunsten van de 20ste eeuw bij de Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis en professor aan de VUB.

Koloniale Tentoonstelling

Edmond van Eetvelde staat als commissaris-generaal in voor het beheer van de Onafhankelijke Kongostaat. De mensen moeten volgens hem met eigen ogen zien welke producten – rubber, ivoor, palmderivaten,... – en bijbehorende welvaart Congo met zich brengt. “Voor de Internationale Tentoonstelling van 1897 in het Jubelpark in Brussel trekt Van Eetvelde alle registers open. Naast de expo in Brussel komt er een Koloniale Tentoonstelling in Tervuren. Kunstenaars krijgen gratis ivoor om prachtige sculpturen te maken. Vier architecten, onder wie Henry van de Velde, richten de tentoonstellingsruimtes in in art-nouveaustijl die wegens zijn connectie met de Koloniale Tentoonstelling ‘style Congo’ werd genoemd. De tentoonstelling kent een enorm succes.”

Groots feest in het Jubelpark

De resultaten van de investeringen in Congo blijven niet uit: de koloniale industrie piekt en bedrijven actief

in de koloniale handel boeken gigantische winsten. Uit dankbaarheid organiseren de Belgische industriëlen aan het einde van de tentoonstelling in het Jubelpark een groots en prestigieus feest ter ere van Edmond van Eetvelde. Philippe Wolfers, een gerenommeerde edelsmid uit Brussel, krijgt van hen de opdracht een passend cadeau te maken. Werner Adriaenssens: “Wolfers ontwerpt een prachtige documentenhouder, samengesteld uit een indrukwekkend stuk ivoor en fijn zilverwerk gemonteerd op een plaat in onyx.” Hij kan als geen ander ivoor en metaal combineren, zonder dat het ivoor, het zwakste materiaal, er onder lijdt. “Het kunstwerk ‘Beschaving en Barbarij’ kost 3 000 frank, bijzonder veel als je weet dat een ambtenaar in die tijd 2 à 3 frank per dag verdient. Alle gasten betalen mee en mogen vooraf in de stadhuizen van Brussel of Antwerpen een perkament signeren dat in het kunstwerk wordt gestoken.”

“Mensen vinden het ofwel mooi ofwel lelijk. Een tussenweg bestaat niet.”

Mooi of lelijk

Het kunstwerk vormt een allegorie voor Congo zoals men het in die tijd zag. “De zilveren zwaan – symbool voor de beschaving – en de draak – symbool voor de barbarij – voeren een gevecht om de zuivere lelie. Ofwel: de duistere krachten van het onderontwikkelde Congo

moeten overwonnen worden door het beschavingswerk.”
Werner Adriaenssens heeft een speciale band met het kunstwerk. “Mensen die het nu bekijken, vinden het ofwel mooi ofwel lelijk. Een tussenweg bestaat niet. Maar los van het esthetische en de fraaie technische uitvoering is het onmiskenbaar een intrigerend kunstobject met een boeiende geschiedenis.”

Philippe Wolfers, Beschaving en Barbarij, 1897
*Aankoop, 2001, Koninklijke Musea voor Kunst en
Geschiedenis, Brussel - © Hughes Dubois Bruxelles-Paris*